

витку є необхідною умовою процесів глибокої трансформації суспільно–політичного устрою та соціально–економічного укладу. Якщо ми ставимо перед собою максимально високу мету інтегрування в сучасні структури європейської цивілізації, то необхідно усвідомити, що всі названі питання необхідно вирішувати системно.

У процесі реальної самоорганізації педагогічної діяльності знаходять все більше підтвердження принципи олюднення цінностей, самоформування проблемного мислення, феноменологічної редукції, особистісного функціонування, врахування соціально–професійного досвіду, самоідентифікації, відкритості навчальної інформації, затребуваності духовно–моральної та педагогічної культури та ін.

Список використаних джерел

1. Барт Р. Критика и истина. Зарубежная эстетика и теория литературы. – М.: Искусство, 1987 / Брунер Дж. Психология познания. – М.: Прогресс, 1977. – 409 с.
2. Бондаревська Е.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: Учеб. Пособие – Ростов – н/д: творческий центр «Учитель», 1999 – 560 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В.Г. Кременя; авт. кол.: М.Степко, Я.Болубаш, В.Шинкарук та ін. – Тернопіль, 2004. – 384 с.
4. Згуровський М.З. Наша мета – найвищий рівень освіти // Щотижнева газета Національного технічного університету України «КП» «Київський політехнік». – 2006. – №25.
5. Дж. Брунер. Психология познания. За пределами непосредственной информации. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1977. – 413 с.
6. Корсак К. Наука і освіта на теренах об'єднаної Європи / К.Корсак, Л.Юрчук // Науковий світ. – 2003. – №11. – С.23.
7. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болубаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; відп. ред. М.Ф. Степко. – К., 2004.
8. Національна доктрина розвитку освіти (Указ Президента України від 17.04.2002) / <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
10. Свідер М. Освіта і вища школа в Європейському Союзі / М.Свідер // Історична освіта і сучасність. Як викладати історію школярам і студентам. – К., 2007. – 428 с.
11. Юдин Э.Г. Системный подход и принципы деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э.Г. Юдин – М.: Наука, 1979. – 391 с.

Михайлишин Г.И. Анализ методологических принципов образовательной парадигмы

Переход общества к качественно новому состоянию закономерно сопровождается совершенствованием всех социальных институтов и систем, в том числе и системы образования. Утверждаются новые методологические принципы и тенденции развития системы образования в Украине.

Ключевые слова: метод, методология, образовательное пространство, тенденции развития образования.

Mikhailishin, G.I. Analysis of the methodological principles of the educational paradigm
Transition of society to a qualitatively new state naturally accompanied the improvement of all social institutions and systems, including the education system. Approved new methodological principles and trends of education in Ukraine.

Key words: method, methodology, educational space, trends in education development.

УДК 141:316.33

Свириденко Д.Б.

Соціальні трансформації другої половини ХХ – початку ХХІ ст. як передумова глобалізації вищої освіти

Розкривається роль соціальних трансформацій другої половини ХХ – початку ХХІ ст. в якості передумови глобалізації вищої освіти. Окреслюються перспективні напрямки гармонізації процесів глобалізації освіти з урахуванням змісту соціальних змін.

Ключові слова: глобалізація освіти, філософія освіти, соціальні трансформації, постіндустріальне суспільство, глобалізоване суспільство.

Поняття «глобалізація» має поширене використання в сучасному науковому та повсякденному дискурсі, його використовують при спробі окреслити процеси культурної, політичної, економічної інтеграції та уніфікації, об'єктивною передумовою для виникнення яких є становлення інформаційного суспільства, розвиток засобів комунікації, переосмислення цінностей тощо, а вища освіта стає важливим фактором суспільного розвитку.

Приєднавшись до Болонського процесу, українська система вищої освіти повноцінно увійшла у світовий або, перш за все, європейський освітній простір, тому теоретичне обґрунтування глобалізаційних процесів у сфері вищої освіти є однією з головних задач, аби реформи, що запроваджуються у вітчизняних ВНЗ сприяли входженню в освітній простір на умовах повноправного учасника та стратегічного партнера. При цьому, на нашу думку, прояснення потребують аспекти становлення процесів глобалізації освіти, їх зв'язок із змістовними змінами суспільного устрою, які ми спостерігали у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. В умовах глобальних трансформацій суспільства політика в сфері вищої освіти намагається врахувати вимоги різних груп, що забезпечують розвиток вищої школи – державних структур, споживачів освітніх послуг тощо, що потребує формування нових орієнтирів та стандартів в галузі освіти, наближених до міжнародних, які б спиралися на якісний науково–методологічний фундамент.

Вважаємо за необхідне погодитись із думкою В.Андрушенка, що періодизація історії, етапів розвитку суспільства є складною задачею, а структурізація історичної генези суспільства є вкрай складною через суперечливість історичного процесу [1, с.44–45]. Здійснення аналізу соціальної проблематики завжди перебуває на межі об'єктивного та суб'єктивного, зокрема справедливо стверджується: «Показовим є те, що до досягнення соціального як такого практично кожен оригінально мислячий філософ йшов як «загальним шляхом», так і своєю «власною стежкою», розглядав як загальні (спільні для всіх) питання, так і свої власні, вивчав традиційні аспекти соціального й водночас намагався зазірнути за той бік» відомого, виявляв у ньому (соціумі) ще невідомі грані та особливості, вводив їх у предметне поле соціального філософування» [1, с.44–45].

В нашому дослідженні ми стоїмо на позиціях визнання існування трьох фундаментальних стадій становлення соціуму в вищезгаданій період, аналіз яких має потенціал до розкриття передумов розгортання процесів глобалізації сучасної вищої освіти. Мова йде про стадії так званого розвиненого індустріального суспільства, після якого відбувається перехід до постіндустріального (інформаційного) суспільства. В той же час, на межі ХХ – ХХІ ст. ми спостерігаємо розгортання так званого глобалізованого суспільства, яке є особливою формою постіндустріального (інформаційного) суспільства. Особливу цікавість для нашого дослідження представляють процеси соціальних трансформацій при переході до постіндустріального та глобалізованого суспільства.

Зазначимо, що друга половина ХХ ст. світової історії характеризується переходом до так званого інформаційного (постіндустріального) суспільства, який викликав потужні дискусії у філософській, соціологічній, економічній та інших наукових галузях, яким властивий змістовний прорив від позитивістських, технократичних та матеріаліс-

тичних концепцій розуміння суспільного поступу. Підґрунтям цих процесів виступає актуалізація низки тенденцій, зокрема вважається що «постіндустріальне суспільство характеризується трьома основними рисами: виокремлення інформації як окремого ресурсу, предмету та продукту виробництва; зміщення центру тяжіння в економічній діяльності від виробництва товарів до виробництва послуг; провідна роль професій, пов'язаних з високою насиченістю знаннями та інформацією» [6, с.3].

Іншою тенденцією, за думкою В.Іноземцева, є легітимізація нової парадигми людської діяльності, а особливо ролі творчості в ній, коли творчість отожднюється із діяльністю, мотивованою надутилітарним чином, з такою активністю, яка для людини стає самоціллю, а її речовий результат стає не більш, ніж побічним ефектом [7, с.181].

Розгортаючи наше дослідження, вважаємо за необхідне зауважити, що у філософському та повсякденному дискурсах, між концепціями «інформаційне суспільство» та «постіндустріальне суспільство» здебільшого ставлять знак рівності, постулюючи їх синонімічність. Разом із цим, погоджуємось із Г.Блажівською, яка стверджує існування певної підпорядкованості, згідно якої, концепцію інформаційного суспільства можна розглядати як різновид концепції постіндустріального суспільства, адже остання має більш солідну теоретичну базу та її орієнтація має більш універсальний характер [5, с.89].

Звертаючись до дослідження А.Найдонова, виділимо наступну послідовність процесів розгортання інформаційного суспільства в нашій державі [9, с.162]:

- експоненціальне зростання інформації, розвиток науково-інформаційної діяльності та автоматизованих систем управління;
- кібернетизація та роботизація трудових процесів;
- інформатизація суспільних процесів та комп'ютеризація праці, навчання тощо;
- інтелектуалізація суспільства і творення духовно-інтелектуального потенціалу нації в умовах духовно-культурного відродження та державної незалежності України.

Теза А.Найдонова дає нам підстави наголосити, що становлення постіндустріального суспільства являє собою глибинну соціальну, економічну, технологічну та духовну революцію, стрижнем якої є, становлення нового соціального типу людини та характеру суспільних відносин.

Відмітимо невід'ємність проблеми становлення постіндустріального суспільства від процесів поглиблення навичок володіння комп'ютерними засобами, інформаційною культурою: «Для вищих навчальних закладів соціальним замовленням інформаційного суспільства слід вважати забезпечення належного рівня інформаційної культури студента, необхідної для конкретної професійної діяльності. У процесі прищеплення основ інформаційної культури студентам у вищих навчальних закладах, поряд з вивченням теоретичних дисциплін інформаційного спрямування, чимало уваги необхідно приділяти комп'ютерним інформаційним технологіям, які є базовими складовими майбутньої сфери діяльності. Причому якість навчання повинна визначатися ступенем закріплення стійких навичок роботи в середовищі базових інформаційних технологій при розв'язуванні типових задач майбутньої професійної діяльності» [11, с.79]. Дійсно, зараз важко уявити сферу актуалізації особистості яка була є в повній мірі дистанційована від глибинних процесів інформатизації та комп'ютеризації, а обсяг інформації та швидкість розгортання інформаційних процесів не дозволяють елімінувати обчислювальний потенціал комп'ютерної техніки зараз і в майбутньому.

Великої уваги в нашому дослідженні вимагає здійснення аналізу процесу становлення глобалізованого суспільства, розкриття його сутності та зв'язку із ідеями глобалізації освіти. Глобалізаційні процеси закономірно впливають на освітні процеси, при чому вважається за важливе зробити зауваження щодо необхідності чіткого усвідомлення факту, що вищезгадані процеси можуть здійснювати зовнішній вплив на освітні явища через економічні та інші інститути (вплив глобалізації на освіту), так і бути безпосередньо включеними в процеси трансформації освітньої сфери (глобалізація), «інтернаціоналізація». Ситуація із категоріальною невизначеністю, за думкою дослідників В.Андрушенка та В.Савельєва, яка ускладнюється концептуальною плутаниною, що виникає навколо змісту та специфіки використання у освітньому дискурсі понять «глобалізація», «інтернаціоналізація» та «європеїзація» [3, с.37–77].

За думкою згаданих вище дослідників, з якою ми погоджуємося, та спираючись на яку будемо розгортати наше дослідження, під глобалізацією вищої освіти слід розуміти процес, під час і в результаті якого соціальні інституції всередині і зовні університету

поступово позбуваються свого національного контексту завдяки інтенсифікації транснаціональних потоків людей, інформації та ресурсів [3, с.51].

При цьому відмітимо, що нормою сучасного філософського дискурсу є термінологічна амбівалентність в визначеннях, які є елементами проблематики глобального, а отже існує потреба у здійсненні ревізії визначень того, що собою являє глобалізація в науці на початку XXI ст.

За визначенням А.Колодій, глобалізацію можна розуміти наступним чином: «Глобалізація – це фаза сучасної поглибленої та багатогранної інтеграції світу в умовах новітніх інформаційних технологій, завдяки яким світ стає єдиним цілим; це також процес кількісного зростання, інтенсифікації та якісної трансформації економічних, політичних, соціальних, правових культурних зв'язків і стосунків держав та регіонів із суперечними та неоднозначними наслідками» [10, с.718].

Схожої думки дотримується Н.Бабаєва, даючи наступне визначення: «Глобалізація – це взаємодія груп та окремих індивідів напрому одне з одним через границі, без обов'язкової, як раніше, участі в цьому процесі держави» [4]. Дослідник також відмічає, що глобалізація є об'єктивним процесом, який обумовлений зростаючими можливостями засобів комунікації, потребами міжнародної економічної та фінансової діяльності та вирішення загальнолюдських проблем [4].

В.Г.Кремень, аналізуючи освітні процеси в XXI ст. та їх зв'язок з соціальними трансформаціями, які розгортаються, виділив низку історичних викликів, які необхідно враховувати в процесі модернізації вищої освіти, зокрема до них віднесені: необхідність забезпечити високу функціональність людини в умовах, коли зміна ідей, знань і технологій відбувається набагато швидше, ніж зміна поколінь через пошук раціональної схеми співвідношення між лавиноподібним розвитком знань і технологій, та людською здатністю їх засвоєння; забезпечення балансу між локальним та глобальним, щоб людина усвідомлювала реалії глобалізованого світу, залишаючись патріотом, була одночасно громадянином своєї країни та громадянином світу; сформулювати на загальносуспільному та індивідуальному рівнях розуміння людини як найвищої цінності; виробляти в людині здатність до свідомого та ефективного функціонування в умовах глобалізованого інформаційного суспільства з його ускладненими відносинами, інформаційною насиченістю та підвищеною комунікативністю; мінімізація асиметрії між матеріальністю та духовністю, утвердження культури толерантності через перегляд усталених норм освітньої діяльності [8, с.25].

В.Андрушенком наголошується, що головною безпекою системи освіти в умовах глобалізації є те, що вона досі розвиває репродуктивний і алгоритмічний тип мислення, але жодним чином не творчий, спираючись, по аналогії із радянською системою, на помилкове твердження, ніби інтелект розвивається заучуванням напам'ять підручників та конспектів, а водночас здібності до творчого мислення як до найвищого типу інтелектуальної діяльності розвиваються недостатньо [2, с.305]. Відмітимо, що така ситуація не сприяє гармонійному вписуванню української молоді у загально цивілізаційні глобалізаційні процеси, а отже закладає стратегічну тенденцію, яка гальмуватиме процеси змістовної інкорпорації освітньої галузі нашої держави до світового освітнього простору, редукує новаторський потенціал суспільства тощо.

Дійсно, соціалізація особистості як одна з головних задач вищої освіти, втрачає свій глибинний зміст, якщо освіта не реагує вчасно на еволюційні процеси, які стрімко розгортаються у сучасному суспільстві, якщо освіта не в змозі залучити людину до нових культурних цінностей та тенденцій. В умовах глобалізації, на нашу думку, не можливо виховати особистість та створити умови для її само творення залишаючись в межах пануючого зараз в системі української освіти інформаційного підходу в освіті, адже особистість створюється не інформацією та сумою знань, вона є продуктом взаємодії з іншими особистостями, соціумом, життям, власною життєдіяльністю та життєтворчістю.

Наведені факти також актуалізують необхідність змістовного теоретичного обґрунтування глобалізаційних процесів в вищій освіті інструментами філософії освіти з урахуванням національного та світового досвіду, а їх результати повинні реалізовуватись в сучасній освітній політиці, яка головними сюжетними лініями свого сучасного дискурсу має проблеми освітнього врядування та комерціалізації освіти [3, с.12].

На підставі наведеного матеріалу, можна зробити наступне узагальнення: приєднавшись до Болонського процесу, українська система вищої освіти повноцінно увійшла у

світовий, перш за все, європейський освітній простір, тому теоретичне обґрунтування глобалізаційних процесів у сфері вищої освіти є однією з головних задач, аби реформи, що запроваджуються у вітчизняних ВНЗ сприяли входженню в освітній простір на умовах повноправного учасника та стратегічного партнера. Здійснення реформи освіти вимагає усвідомлення її розробниками факту взаємозв'язку між трансформаціями в суспільстві, які супроводжують процеси розгортання постіндустріального та глобалізованого суспільств, та глибинними змінами у освітній сфері, спрямовувати їх на теоретичний пошук продуктивного використання вищезгаданих зв'язків.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії: (Західноєвропейський контекст). – К.:Тандем, 2000. – 416 с.
2. Андрущенко В.П., Дзвінчук Д.І. Основи сучасної філософії освіти: навчальний посібник. – К.– Ів.–Франківськ: Місто НВ, 2009. – 456 с.
3. Андрущенко В.П., Савельєв В.Л. Освітня політика (огляд порядку денного). – К.: «МП Леся», 2010. – 368 с.
4. Бабасва Н.Р. Глобалізація сучасного світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2012_59/Gileya59/F13_doc.pdf
5. Блажиевская Г.А. Труд как социально–культурная ценность: дисс. канд. филос. наук: 24.00.01 / Г.А. Блажиевская. – Казань, 2007. – 173 с.
6. Гриценко В.С. Труд в постиндустриальном обществе: автореферат дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / Гриценко Виктория Сергеевна; [Место защиты: ФГБОУ ВПО «Пермский государственный национальный исследовательский университет»]. – Пермь, 2012. – 22 с.
7. Иноземцев В.Л. Понятие творчества в современной экономической теории // ПОЛИС. Политические исследования. – М., 1992. – №1–2. – С.178–187.
8. Кремень В.Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у XXI столітті / В.Г. Кремень // Вища школа. – 2002. – №4–5. – С.3–34.
9. Найдінов А.Г. Информатизация как главная идея третьего тысячелетия // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія. – 2010. – Т.23 (62). – №2. – С.161–165.
10. Основи демократії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Антоніна Колодій (ред.). – 3–те вид., оновлене і доп. – Л.: Астролябія, 2009. – 832 с.
11. Федоренко І.В. Комп'ютерна грамотність як складова підготовки майбутнього дефектолога // Збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. – Вип. XII. Серія: соціально–педагогічна. – Кам'янець–Подільський: Аксіома, 2009. – С.78–80.

Свириденко Д.Б. Социальные трансформации второй половины XX – начала XXI в. как предпосылка процессов глобализации высшего образования

Раскрывается роль социальных трансформаций второй половины XX – начала XXI в. в качестве предпосылки глобализации высшего образования. Очерчиваются перспективные направления гармонизации процессов глобализации образования с учетом содержания социальных изменений.

Ключевые слова: глобализация образования, философия образования, социальные трансформации, постиндустриальное общество, глобализованное общество.

Svyrydenko, D.B. Social transformations at the second part of XX – beginning of XXI centuries as a precondition of processes of higher education globalization

The role of social transformations (second part of XX – beginning of XXI centuries) as a precondition of processes of higher education globalization is disclosed. The perspective directions of harmonization of mentioned processes are shown considering the essence of social transformations.

Key words: education globalization, philosophy of education, social transformations, postindustrial society, global society.

УДК 37.013.73

Сподін Л.А.

Нова освітня парадигма у філософському дискурсі

Здійснюється визначення змісту поняття «освітня парадигма» та аналізуються теоретико–методологічні підходи щодо пошуку нової освітньої парадигми у галузі філософії освіти.

Ключові слова: трансформація освіти, освітня парадигма, філософія освіти.

Освіта все частіше розуміється як спосіб буття людини в універсумі культури. Культура, що розвивається, стикається з комплексом проблем, вирішення яких по–старому стає неможливим. Сучасні зміни в освіті обумовлені рядом причин, зокрема переходом людства до нового типу цивілізації – «інформаційного суспільства»; змінами в екзистенційній ситуації людства, коли людина змушена жити у нестійкому, непередбачуваному світі; світоглядною переорієнтацією, коли усвідомлюючи неперспективність раціонального перетворення світу в своїх інтересах, людина повинна впорядковувати своє індивідуальне буття за законами універсального світопорядку [2].

З іншого боку, потреба цілісного наукового осмислення сучасної системи освіти зумовлена необхідністю розв'язання низки освітніх проблем та виробленням продуктивних підходів до освітньої політики держави, адже проблеми сучасної вітчизняної освіти й виховання значною мірою зумовлені відсутністю чітких, достовірних соціальних і моральних орієнтирів. Знаходження шляхів вирішення цих проблем покладають на філософію освіти.

Динаміка змін суспільного розвитку та процеси соціальних перетворень обумовлюють синтез концептуальних освітніх ідей, які формують оригінальну філософську парадигму системи освіти. Хоча парадигмальні зрушення проголошуються представниками різних течій і напрямів, але вони вимагають більш детального аналізу, адже постійне вживання поняття «парадигма» не завжди супроводжується осмисленням його сенсу.

Вивчення освітніх феноменів на засадах парадигмального підходу присвячено праці ряду вчених як російських (Н.Г. Агапова [1], Е.В. Бондаревская [4], В.В. Краєвський, Н.Л. Коршунова [7], С.В. Кульневич [4] тощо), так і вітчизняних (В.П. Андрущенко [2;3], А.Гофрон [5], В.Кізіма [6], В.Луїтай [3], М.В. Овчинникова [10], І.М. Предборська [2], М.І. Романенко [11] тощо). Соціально–філософський аналіз літератури щодо зазначеної проблеми показує, що суспільні процеси виступають каталізатором парадигмальних змін в освіті.

У статті ми плануємо визначити зміст поняття «освітня парадигма» та проаналізувати теоретико–методологічні підходи щодо пошуку нової освітньої парадигми у галузі філософії освіти.

Поняття «парадигма» за останні десятиліття, незважаючи на досить широке його застосування у сучасній мові науки, доволі неоднозначно трактується. Дозволимо собі зупинитися на змісті цього поняття. Слово «парадигма» неоднозначне. У якості вихідних принципів або моделі постановки проблем, які прийняті як зразки вирішення дослідницьких завдань, поняття парадигми стало використовуватись у сучасній методології науки. Застосування терміну «парадигма» у цьому сенсі було започатковане у праці Т.Куна «Структура наукових революцій», де була здійснена спроба елімінувати із філософського дискурсу нормативістські образи науки, що призвели до хибного переконання в існуванні єдиного та загальнообов'язкового критерію науковості і раціональності. Методологічне значення поняття парадигма можна виявити лише у системі суміжних з ним понять, зокрема «нормальна наука», «наукове співтовариство» і «наукова революція». Парадигма – це система вихідних принципів, які є основою для постановки і вирішення наукових та практичних проблем. Наукові парадигми, як писав Т.Кун, є «загальноприйнятні приклади фактичної практики наукових досліджень – приклади, які включають закон, теорію, їх практичне вживання й необхідне оснащення – усі в сукупності дають нам моделі, з яких виникають конкретні традиції наукового дослідження» [9, с.27–28]. Нормальна наука – сукупність теорій, заснованих